

2024-03-14
TJÄNSTESKRIVELSE
Dnr: NAF-2024-00024

Remiss – Förändring genom försök. Försöks-verksamhet i den kommunala sektorn (SOU 2023:94)

Synpunkter till kommunstyrelsen över remiss

Förslag till beslut

- Nämnden för arbete och försörjning överlämnar synpunkter över remissen *Förändring genom försök. Försöksverksamhet i den kommunala sektorn (SOU 2023:94)* till kommunstyrelsen i enlighet med bilaga 3 till tjänsteskrivelsen daterad den 26 mars 2024.
- Beslutet justeras omedelbart.

Sammanfattning av ärendet

Försökskommittén har tagit fram förslag inom fem områden. Förslaget inom området välfärdsbrottslighet har betydelse för nämnden för arbete och försörjning. Nämnden för arbete och försörjning föreslår att kommunen ställer sig positiv till förslaget om att Upphandlingsmyndigheten ska få i uppdrag att kartlägga vilka myndigheter som bör ingå i en försöksverksamhet med fokus på upphandling av tjänster inom individ- och familjeområdet. Kommittén har inte kunnat ta fram något förslag inom arbetsmarknadsområdet trots flera förslag från kommunerna. Nämnden för arbete och försörjning föreslår att kommunen pekar på att det finns ett stort behov av försöksverksamhet inom detta område och ställer sig kritisk till att inga förslag tagits fram.

Ärendet

Ärendets beredning

Remissvar bereds i nämnden för arbete och försörjning, miljö- och stadsbyggnadsnämnden och socialnämnden. Därefter fattas beslut i kommunstyrelsen den 8 april 2024. Arbets- och etableringsenheten har berett ärendet för nämnden för arbete och försörjning.

Utredningens förslag i korthet

Försökskommitténs uppdrag har varit att främja försöksverksamheter i kommuner och regioner. Syftet med försöksverksamheterna är att öka kommunernas och regionernas

kapacitet att hantera de samhällsutmaningar som de står inför. Dessa samhällsutmaningar handlar om de demografiska förändringarna och urbaniseringen som bidrar till ökade eller minskade behov av välfärdstjänster och behov av att anpassa samhällsplanering och anläggningar till ändrade förhållanden. Samtidigt innebär en åldrande befolkning en utmaning för kommunsektorn, eftersom det betyder färre personer i arbetsför ålder och svårigheter med kompetensförsörjningen. Vidare har kommunsektorn utmaningar med klimatförändringar, och en ökad belastning på miljön.

Välfärdsbrottsligheten är också en utmaning för kommunsektorn. Digitaliseringen kan ses som både en möjlighet och en utmaning för kommunerna och regionerna. I en försöksverksamhet kan kommunsektorn pröva nya arbetssätt i en mindre skala, för att efter utvärdering kunna implementera lyckade arbetssätt, förkasta de mindre lyckade, men också kunna sprida resultat till andra.

Utredningen har även haft i uppdrag att lämna förslag på sådana försök som kräver författningsändring. Av de inkomna förslagen har fem områden valts ut där utredningen antingen föreslår en författningsändring för att möjliggöra försöken eller gör bedömningen att tiden är mogen för ett försök, bland annat genom att en myndighet får ansvara för försöket eller genom att en annan pågående statlig utredning bör överväga att föreslå ett försök. Dessa områden är:

- Försöksverksamhet gällande ett statsbidrag till små kommuner
- Försöksverksamheter inom hälso- och sjukvårdsområdet
- Försöksverksamheter med kommunal samverkan gällande lantmäteriverksamhet
- Försöksverksamhet med renat råvatten som dricksvatten
- Försöksverksamheter för att motverka välfärdsbrottslighet

Eftersom de fyra första förslagen inte ingår i nämnden för arbete och försörjnings ansvarsområde beskrivs endast det femte nedan. Försökskommittén har även fått in flera förslag på försöksverksamhet inom arbetsmarknadsområdet men har valt att inte ta fram något förslag. Detta berörs också nedan.

Försöksverksamheter för att motverka välfärdsbrottslighet

Utredningen föreslår ett försök gällande offentlig upphandling eftersom det är ett område där välfärdsbrottslighet förekommer. Ett exempel på en verksamhet dit kriminella söker sig är upphandling av tjänster inom individ- och familjeområdet. Från kommunsektorn ser man ett behov av att på ett snabbare och mer effektivt sätt än i dag kunna få ta del av information om leverantörer för att i ett tidigt skede av upphandlingen kunna utesluta oseriösa leverantörer. Utredningen gör bedömningen att regeringen bör verka för ett samarbete kring detta mellan statliga myndigheter och kommuner och kommunala inköpscentraler.

Utredningen föreslår att Upphandlingsmyndigheten får i uppdrag att kartlägga vilka myndigheter som bör ingå i en sådan försöksverksamhet. Därefter föreslås myndigheterna inleda ett samarbete med Adda inköpscentral och andra kommunala inköpscentraler för att utreda vilka uppgifter som är relevanta att ha i detta informationsutbyte och hur ett sådant strukturerat informationsutbyte kan gå till. Utifrån den kunskap som försöket ger kan det sedan användas för att ta fram nya utslutningsgrunder.

Förslagen på arbetsmarknadsområdet har inte tagits vidare

Utredningen har även fått in förslag som av olika skäl inte har beretts vidare. Ett av dessa förslag gäller kommuner som vill bedriva en försöksverksamhet där de mot ersättning från Arbetsförmedlingen skulle ta över ansvaret för arbetsmarknadstjänster för vissa grupper. Arbetsförmedlingen och kommunsektorn stod enligt kommittén för långt ifrån varandra i synen på vad som juridiskt och praktiskt är möjligt att genomföra som försök. Försöksverksamhetskommittén gjorde därför bedömningen att man inte inom ramen för utredningstiden kunde arbeta fram ett förslag på detta område.

Permanent verksamhet för att främja kommunala försöksverksamheter

Utredningen anser att en permanent utredning inom kommittéväsendet för att främja kommunala försöksverksamheter borde tillsättas. Kommunsektorn skulle då löpande kunna lämna förslag på försöksverksamheter, och utredningen skulle kunna erbjuda stöd på olika sätt, exempelvis med viss tolkning av regelverk eller spridning av resultat. Utredningen kan också fungera som länk till andra statliga myndigheter för att informera om försök som metod, men även för att omhänderta eventuella förslag på försök från statliga myndigheter. När det behövs förändringar i lag eller annan författning för att kunna genomföra försök i syfte att stärka kommunsektorns kapacitet kan utredningen hemställa till regeringen om sådana författningsändringar, vilket kan möjliggöra förändring genom försök.

Arbets- och etableringsenhetens bedömning samt förslag på synpunkter

Arbets- och etableringsenheten bedömer att följande synpunkter ska lämnas till kommunstyrelsen:

Nämnden för arbete och försörjning är kritisk till att försökskommittén inte tagit fram något förslag inom arbetsmarknadsområdet trots ett flertal förslag från flera av landets kommuner. Vidare anser Nämnden för arbete och försörjning att Arbetsförmedlingen bör få tydligare uppdrag att främja försöksverksamhet.

Nacka kommun föreslog redan 2020 för regeringen att kommunen under en tidsbegränsad period skulle få helhetsansvar för både etableringsuppdraget och det arbetsmarknadspolitiska uppdraget riktat mot nyanlända och arbets sökande i Nacka. I ett

sådant försök skulle både det strategiska och operativa ansvaret för samtliga arbetsmarknadsinsatser genom kundval delegeras till kommunen.

Incitamentet för Arbetsförmedlingen att leverera effektiv verksamhet är idag lågt. Kommunerna tvingas därför att finansiera försörjningsstöd och ibland arbetsmarknadsinsatser för att täcka upp för den bristande effektiviteten. Därför är det extra beklagligt att arbetsmarknadsområdet inte finns med i kommitténs förslag.

Nämnden för arbete och försörjning vill vidare lyfta att när det gäller arbetsmarknadsområdet bedöms en effektivare arbetsmarknadspolitik innebära att fler föräldrar kommer i arbete vilket i sin tur leder till att fler barn därmed skulle få förbättrade levnadsvillkor. Därför bör försök på arbetsmarknadsområdet där kommunen får ansvar genomföras så snart som möjligt.

Nämnden för arbete och försörjning ställer sig positiv till bedömningen att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att kartlägga vilka myndigheter som ska ingå i en försöksverksamhet. Det är också lämpligt att det är Upphandlingsmyndigheten som håller ihop försöksverksamheten om informationsutbyte och uteslutningsgrunder.

Enligt utredningen ska försöksverksamheten både hitta sätt att möjliggöra informationsdelning mellan parterna som deltar och ta fram nya frivilliga uteslutningsgrunder. Nämnden för arbete och försörjning anser att man bör fokusera på att hitta effektiva sätt att dela information på. Att skapa nya frivilliga uteslutningsgrunder kan varje upphandlande myndighet göra själv utifrån den information som kan delas.

Den stora utmaningen idag är just informationsdelningen mellan myndigheter och att det inte finns något effektivt sätt att söka fram information om enskilda företag. Nämnden för arbete och försörjning anser att alla statliga myndigheter bör ges i uppdrag att ansluta sig till Säker digital kommunikation (SDK) för att skynda på den säkra digitala kommunikationen. Detta skulle ge stora effektivitetsvinster.

De kommunala upphandlande myndigheterna som deltar i försöksverksamheten bör vara av olika storlek sett till framför allt de delarna av organisationen som beställer, genomför och följer upp resultatet av upphandlingar, dvs inte nödvändigtvis antal kommuninvånare. En kommun som kan lägga stora resurser på att genomföra upphandlingar, både sett från beställarroll, genomförande av själva upphandlingen och den efterföljande avtalskontrollen har andra arbetssätt än en mindre kommun där färre resurser ska göra samma arbete. Oavsett storlek har alla samma behov av att hämta in information men det är viktigt att informationsdelningen som försöksverksamheten ska ta fram fungerar oavsett resurserna som kommunerna har.

Det är också viktigt att de kommunala upphandlande myndigheterna som deltar i försöksverksamheten regelbundet genomför egna upphandlingar på området, det vill säga att de inte alltid använder sig av Adda eller andra inköpscentraler. Det är bara genom att genomföra egna upphandlingar på området som en kommun verkligen är insatt i problematiken och kan använda sig av sina egna erfarenheter i tidigare upphandlingar för att försöka hitta en lösning i försöksverksamheten som fungerar i praktiken.

Vid valet av vilka kommunala upphandlade myndigheter som ska delta bör det säkerställas att några av de deltagande kommunerna planerar att genomföra upphandlingar på området under den period som matchar mot försöksverksamhetens testperiod. På så sätt kan man testa om informationsdelningen verkligen fungerar från alla perspektiv, bland annat avseende snabbhet, sekretess och mängden kontroller som ska genomföras under en begränsad tid.

Ekonomiska konsekvenser

Att genomföra försöksverksamhet på arbetsmarknadsområdet som innebär att kommunen får ansvar för alla arbetsmarknadsinsatser skulle innebära att avsatta offentliga medel används mer effektivt och att fler individer kommer ut i egen försörjning. Det skulle innebära minskade kostnader för kommunen för ekonomiskt bistånd men också att kommunen fick ersättning för de arbetsmarknadsinsatser man erbjuder medborgarna i kommunen.

Konsekvenser för barn

När det gäller arbetsmarknadsområdet bedöms en effektivare arbetsmarknadspolitik innebära att fler föräldrar kommer i arbete och att fler barn därmed skulle få förbättrade levnadsvillkor. I övrigt bedöms inte förslaget till yttrande avseende de delar som nämnden för arbete och försörjning ombetts yttra sig över att innebära några särskilda konsekvenser för barn.

Handlingar i ärendet

1. Tjänsteskrivelse den 14 mars 2024
2. Utdrag ur *Förändring genom försök. Försöksverksamhet i den kommunala sektorn (SOU 2023:94)* till kommunstyrelsen i enlighet med bilaga 1 till tjänsteskrivelsen daterad den 26 mars 2024. - Sammanfattning och författningsförslag
3. Förslag på synpunkter

Pia Stark
Enhetschef
Arbets- och etableringsenheten

Jenny Rivas
Verksamhetsutvecklare
Arbets- och etableringsenheten